

I WARSZTATY MIĘDZYKRAJOWE / II SPOTKANIE GRUPY STERUJĄCEJ WE WŁOSZECH

W dniach 15 - 16 czerwca 2023 r. odbyły się we Florencji międzynarodowe warsztaty połączone ze spotkaniem grupy sterującej projektu „*Inicjowanie działań wdrażających Porozumienie Ramowe Europejskich Partnerów Społecznych w sprawie cyfryzacji (EFAD)*”. Gospodarzem spotkania był partner projektu – włoski związek zawodowy CISL. Spotkanie przebiegło zgodnie z zaplanowaną agendą zarówno w aspekcie czasowym jak i merytorycznym. Jego językiem roboczym był język angielski oraz język włoski. W spotkaniu na miejscu wzięło udział 19 uczestników (9 kobiet i 10 mężczyzn), a 5 osób uczestniczyło on-line (2 kobiety, 3 mężczyzn) – razem było 24 uczestników. Dodatkowo na sali obecne były 2 tłumaczki włosko-angielskie i 1 technik do obsługi nagłośnienia i połączenia on-line. W obradach uczestniczyli eksperci z 5 krajów – z Włoch, Rumunii, Litwy, Macedonii Północnej i Polski, którzy reprezentowali:

- organizacje pracodawców: (1 osoba z Litwy - LDK, 1 osoba z Macedonii Północnej – OEM i 2 z Polski – Konfederacja Lewiatan),
- związki zawodowe: (6 osób z Włoch – CISL, 2 osoby z Rumunii – BNS, 1 osoba z Litwy – LPS, 1 osoba z Macedonii Północnej – KSS, 4 osoby z Polski – NSZZ „Solidarność”),
- środowisko naukowe i akademickie (3 osoby z Włoch, 1 osoba z Polski, 1 z ETUI)
- europejskie organizacje związkowe: ETUC (1 osoba).

W czasie spotkania Grupy Sterującej (GS) jej członkowie przeanalizowali i ocenili wykonanie dotychczasowych działań projektowych, zapoznali się ze stanem przygotowań kolejnych działań eksperckich i szkoleniowych. Ekspert wewnętrzny projektu Barbara Surdykowska z NSZZ „Solidarność” omówiła cele, grupę docelową, zawartość i przykład agendy 1 krajowych warsztatów, które będą organizowane w każdym z krajów partnerskich. Obecna na sali obrad jedna z autorek opracowanego w ramach projektu modułu szkoleniowego Blanka Wawrzyniak z Fundacji Instrat przedstawiła uczestnikom jego zawartość i proponowaną metodologię. Ekspert zewnętrzny projektu dr Jan Czarzasty (SGH, Warszawa) przedstawił wstępny zarys, planowane etapy i rozdziały raportu finalnego. Przedstawił także grupę odbiorców raportu i określił jego ramy czasowe. Członkowie GS wysoko ocenili dotychczasowe działania projektowe i ich planowy przebieg. Członkowie GS otrzymali

również informacje dotyczące tematyki trzeciego spotkania GS, które odbędzie się w Wilnie (Litwa) w dniach 26 – 27 października 2023. Podsumowując spotkanie zarządzający projektem Karol Nosal i Maria Żytka przedstawili kwestie administracyjne i finansowe związane ze zbliżającym się okresem raportowania oraz następnymi działaniami w projekcie.

I Międzynarodowe Warsztaty projektowe koncentrowały się podsumowaniu wyników dotychczasowej pracy krajowych ekspertów prawnych (NLE) przygotowującej ich teoretycznie (desk research) i praktycznie (zebranych po 6 studium przypadków) do przeprowadzenia w każdym kraju partnerskim 2 warsztatów dla krajowych partnerów społecznych, których celem jest wypracowanie przez nich Krajowych Planów Działań (NAP) wdrażających na poziom krajowy Porozumienie Ramowe Europejskich Partnerów Społecznych w sprawie cyfryzacji (EFAD).

W celu głębszego wejścia w tematykę projektu ekspert wewnętrzny projektu i jednocześnie moderatorka 1 dnia spotkania Barbara Surdykowska z NSZZ „Solidarność”, przedstawiła przegląd działań w obszarze cyfryzacji i sztucznej inteligencji (AI) z poziomu UE oraz krajów członkowskich. Zwróciła uwagę, że bardzo dynamiczny postęp technologiczny (np. coraz szersze użycie chat GPT) powoduje, że procesy legislacyjne nie nadążają za rzeczywistością.

Następująca po tej prezentacji dyskusja dotyczyła stopnia zaawansowania stosowania tej technologii, która staje się coraz bardziej powszechna zastępując dotychczas wykonywane prace powtarzalne. Zauważono też różne podejście do kwestii AI pod względem wieku. Eksperti partnerów społecznych podkreślali konieczność szkoleń, konieczność zwiększenia aktywności partnerów społecznych, by zwiększyć ich zaangażowanie w tworzenie polityk krajowych i regionalnych w zakresie cyfryzacji. W dyskusji podniesiono wątek konieczności wyposażenia pracowników w zestaw umiejętności potrzebnych do współpracy z AI, uczestnicy podkreślili że nie jest to wyłącznie kwestia posiadanej wiedzy, ale także odpowiedniego nastawienia. Podkreślano konieczność zmian w systemie edukacji, aby oprócz samych cyfrowych umiejętności rozwijać także myślenie krytyczne i kreatywne, które obecnie są bardzo pożądane na rynku pracy.

Strona związkowa wskazywała na problem dyskryminacji w związku z używaniem algorytmów przy procesach np. rekrutacji. Przedstawiciele pracodawcy wskazywali na znaczne ułatwienie i przyspieszenie samego procesu, zadając jednocześnie pytanie czy błędy w algorytmach to wina samego AI czy też ludzi, którzy ją projektują. Podkreślali też, że w

związku z brakami pracowników na rynku pracy potrzeba szukać narzędzi, także cyfrowych, które ten problem rozwiążą. Uczestnicy zgodzili się jednak z tym, że ochrona danych wrażliwych i prywatności wymaga kontroli człowieka nad sztuczną inteligencją, aby nie dochodziło do nadużyć i niesprawiedliwości. AI musi być systemem połączonym z człowiekiem, a pracodawcy i związki zawodowe powinni ze sobą współpracować w tym zakresie, wykorzystując narzędzia dialogu społecznego.

Następnie eksperci prawni (NLE) z poszczególnych krajów partnerskich przedstawili zebrane w swoich krajach przypadki dobrych praktyk, w wybranych przez nich 6 firmach.

Jovita Pretzsch z LPSS (Litwa) omówiła przebieg transformacji cyfrowej w: Municipal Enterprise SĮ (Vilnius City Housing), AB „VILKMA” Ukmergė (usługi), Vilnius Republican University Hospital (zdrowie), Public Limited Liability Company AB ‘Ignitis gamyba’(energetyka), Vilniaus Žirmūnų Gymnasium (edukacja), National Cancer Institute (zdrowie).

Veronika Velkovska z KSS (Macedonia Płn.) omówiła transformację cyfrową w Glamur BK (usługi cateringowe), Paver Trade (budownictwo), cztery pozostałe studium przypadków dotyczyły firm, które zastrzegły anonimowość. Były to firmy z branży meblowej, tekstylnej, spożywczej i papierowej.

Nadia Kurtieva z Konfederacji Lewiatan (Polska) omówiła zmiany cyfrowe w: IGT Poland (rozrywka loterie i kasyna), Orange (telekomunikacja), Santander Bank Polska (bankowość), firma z zastrzeżoną anonimowością (zdrowie), Contrain (agencja pracy), CEO (nieruchomości).

Mirela Caravan z BNS (Rumunia) przedstawiła cyfryzację zastosowaną w: AFAN (sport – futbol), OMV Petrom (przemysł naftowy), Electrica SA (energetyka), Automobile Dacia (motoryzacja), CFR Calatori (kolejnictwo), UNEFS (edukacja).

Francesco Lauria i Marcello Poli z CISL (Włochy) omówili zmiany cyfrowe, które zaszły w firmach: Amazon (handel), Eni (branża szkoleniowo-eventowa), Michelin (opony), Olivetti (urządzenia IT), UniCredit (bankowość), Autostrade Per L’Italia (drogownictwo).

Podsumowanie przedstawionych praktyk w języku angielskim znajduje się na stronie internetowej projektu oraz stanowić będzie część Raportu końcowego, który na zakończenie projektu dostępny będzie w j. polskim, także w formie drukowanej.

Podsumowaniem zebranych praktyk była dyskusja akademicka, w której uczestniczyli: dr Jan Czarzasty (SGH Warszawa- zewnętrzny ekspert projektu), Gianluca Bianco – ekspert od układów zbiorowych z CISL oraz Luciano Pero z Politechniki Mediolańskiej. Dyskutanci zwrócili uwagę na różnorodność celów i rodzajów cyfryzacji w badanych firmach. Większość przypadków dotyczyła zmian w procesie pracy bezpośrednio związanych ze zmianami technologicznymi, pozostałe dotyczyły praktyk pracy zdalnej lub hybrydowej oraz poprawy ergonomii i przestrzeni fizycznej miejsc pracy. W tej dyskusji zwrócono także uwagę na zróżnicowany poziom dialogu społecznego - poza Włochami, zmiany opisane w studiach przypadków rzadko były poddawane pełnowymiarowemu dialogowi społecznemu. W większości zaangażowanie pracowników ograniczało się zazwyczaj do informowania o wprowadzanych zmianach. Zauważono, że w wielu firmach ciągły poziom dialogu społecznego odbiega od standardów europejskich. Z tego powodu podkreślano konieczność zwiększenia aktywności związków zawodowych na każdym etapie wprowadzania zmian cyfryzacyjnych w firmach oraz potrzebę szkoleń w celu zrozumienia konsekwencji procesów transformacji cyfrowej, zarówno tych korzystnych jak i powodujących obawy i zagrożenia.

Następnym punktem I Międzynarodowych Warsztatów było przedstawienie przez włoskiego badacza Andrea Failli z uniwersytetu we Florencji praktyk stosowanych w przedsiębiorstwie Amazon Passo Corese. Zwrócił on uwagę na główne cele tej firmy: zadowolenie klientów, innowacje oraz zwiększenie produktywności i efektywności każdej służbowej czynności podejmowanej przez każdego pracownika. Te cele są realizowane dzięki stosowaniu wysokich technologii i zbieranie danych z pracy każdej zatrudnionej tam osoby. Następnie te dane są przekazywane do algorytmu, który ocenia i tym samym kontroluje wykonywaną pracę. Wyniki pracy algorytmów (bazowane na ścisłej kontroli) stanowią podstawę modernizacji firmy. W tej firmie widoczna jest bardzo duża fluktuacja kadr – zatrudnieni pracują krótko i z reguły na kontraktach. Andrea Failli stwierdził także, że mimo braku dialogu społecznego udało się tam wymusić podpisanie protokołu regulującego stosunki przemysłowe. Tym niemniej sytuacja konfliktowa między pracownikami a kadrą zarządzającą nadal tam panuje. Badacz zauważył, że mimo zaawansowanej technologii cyfrowej protesty i

strajki pracowników są wciąż skuteczne. Podkreślił, że warto mieć świadomość, że zarządzanie w tej firmie odbywa się poprzez algorytm, dlatego trzeba się nauczyć jak funkcjonować w takim modelu i jak go wykorzystywać, gdyż pracownicy Amazona są często zaskakiwani stopniem inwigilacji nawet przy wykonywaniu podstawowych i prostych czynności.

Następnie Gianluca Bianco – ekspert CISL ds. układów zbiorowych i Alberto Gherardini z Uniwersytetu w Turynie zapoznali uczestników z dobrymi praktykami w zakresie prawa do odłączenia (R2D) z perspektywy związkowej i akademickiej. Został omówiony podpisany w 2021 roku między włoskimi partnerami społecznymi a rządem protokół, w którym sprecyzowane są konkretne ustalenia dotyczące prawa do odłączenia (R2D). Jednak, jak zgodnie podkreślali włoscy eksperci, realizacja tego protokołu w praktyce zależy od siły i determinacji związków zawodowych w danej firmie. Dlatego ten protokół ma zastosowanie przede wszystkim w dużych firmach, natomiast w małych jego realizacja napotyka na duże komplikacje. Zwrócili też uwagę, że w wielu branżowych układach zbiorowych R2D nie jest wystarczająco precyzyjnie zdefiniowane.

Kolejną prelegentką była Aida Ponce del Castillo z ETUI, która skoncentrowała się na tematyce ochrony danych wrażliwych i wykorzystaniu AI w układach zbiorowych. Podkreśliła, że w wielu miejscach pracy wykorzystuje się brak wiedzy pracowników i związków zawodowych na temat RODO. Te dane wg. prawa nie mogą być zbierane w firmach, a jeśli są należy sprawdzać w jakim celu jest to robione i jakie jest uzasadnienie przeprowadzania takich działań. Wskazała w jaki sposób związki zawodowe mogą być pomocne w przeciwstawianiu się naruszeniom związanym z RODO i jak konieczna jest ich obecność przy negocjowaniu każdego etapu transformacji cyfrowej w firmie. Stanowi to dla związków duże wyzwanie, gdyż częstym zjawiskiem jest oddawanie zarządzania danymi firmom zewnętrznym. Podkreśliła, że zadaniem koniecznym związków zawodowych jest monitorowanie wykorzystywania przez firmę danych osobowych, dlatego muszą one współpracować z zarządem w zakresie oceniania algorytmu i efektów jego działań. W tym celu przedstawiciele pracowników mogą wynająć stosownego eksperta do rozpracowania konkretnego algorytmu. Prelegentka zwróciła też uwagę na zjawisko potencjalnego zbierania przez AI danych charakteryzujących poszczególne osoby takich jak dane: biometryczne,

dotyczące emocji oraz cech indywidualnych takich jak gestykulacja i zachowania. Tego rodzaju dane nie mogą być pozyskiwane i jest to niezgodne z prawem.

Następnie głos zabrał ekspert ETUC Stefan Gran, który omówił wyzwania związane z cyfryzacją i zastosowaniem sztucznej inteligencji (AI) w dokumentach i priorytetach politycznych EKZZ. Na chwilę obecną nie można stwierdzić, czy wprowadzenie AI w firmach przyniesie więcej korzyści, czy zagrożeń. Jednak trzeba uwzględnić niewątpliwe zjawisko znikania pewnych zawodów, które będą zastępowane przez AI. Działania ETUC idą w kierunku powstania dyrektywy, której zapisy będą niwelowały zagrożenia spowodowane wprowadzeniem AI na rynek pracy. Obecnie ETUC obserwuje, jak AI wpływa na politykę zatrudnienia oraz na stopień dehumanizacji pracy. Analizowane są kwestie ochrony pracowników w celu zapobiegania nadmiernemu nadzorowi w miejscu pracy i dyskryminacji opartej na stroniczych algorytmach. Ekspert podkreślił konieczność aktywnego zaangażowania związków zawodowych i monitorowania przez nie każdej decyzji podejmowanej przez AI. Prelegent poinformował zebranych o stanie prac nad sztuczną inteligencją na poziomie europejskim. Zauważył, że problem może stanowić ogólność zarządzeń i aktów prawnych UE, podczas gdy w przypadku AI istnieje konieczność ich wystandaryzowania w celu stworzenia bardziej konkretnych zapisów.

Częścią podsumowania I międzynarodowych warsztatów była dyskusja z udziałem włoskich zaproszonych ekspertów: Gianluca Bianco, Alberto Gherardini i Andrea Failli, którzy raz jeszcze podkreślili rolę dialogu społecznego na każdym etapie negocjacji uregulowań dotyczących procesów cyfryzacyjnych na każdym poziomie – firmy, regionu, branży i kraju. Aby ten dialog był efektywny i przyniósł satysfakcjonujące rezultaty konieczny jest wzrost wiedzy wszystkich stron negocjacyjnych, czyli permanentne szkolenia w zakresie cyfryzacji. Jednak szkolenia te stanowią duże wyzwanie zarówno dla trenerów jak i uczestników ze względu na tempo zmian cyfryzacyjnych oraz zmian zachodzących w rozwoju AI.

Moderator dr Jan Czarzasty na zakończenie podsumował I Międzynarodowe Warsztaty zwracając uwagę na wykorzystanie przekazywanych na nich treści do dobrego przygotowania uczestników do przeprowadzenia w ich krajach I warsztatów negocjacyjnych dla krajowych partnerów społecznych prowadzących do wypracowania przez nich krajowych planów działań (NAP) wdrażających Europejskie Porozumienie dot. cyfryzacji (EFAD) w zakresie prawa do odłączenia (R2D). I warsztaty krajowe mają być zrealizowane do końca września 2023, a ich

efekty będą omawiane w czasie II Międzynarodowych Warsztatów projektowych połączonych z III spotkaniem Grupy Sterującej, które odbędzie się w Wilnie w dniach 26-27.10.2023. Współorganizatorem tego wydarzenia będą litewscy partnerzy (zw. zawodowy LPSS i związek pracodawców LDK), a nad całością czuwać będzie lider projektu NSZZ „Solidarność”.

W podsumowaniu można zauważyć, że:

- z dotychczasowej praktyki wynika, że na obecnym etapie wdrożenia AI nie powoduje masowej likwidacji miejsc pracy,
- równocześnie nie można lekceważyć lęków jakie wywołuje w świecie pracy stąd też niezbędne są szkolenia oraz tworzenie kultury uczenia się przez całe życie,
- pracodawcy obecni na spotkaniu wielokrotnie podkreślali, że prawo do odłączenia musi być prawem pracownika a nie jego obowiązkiem,
- strona związkowa zwracała uwagę na zjawisko potencjalnej intensyfikacji pracy związane z wprowadzeniem AI (gdy pracownik będzie wykonywał wyłącznie działania niepowtarzalne) oraz konsekwencji zagrożeń psychospołecznych związanych z szerokim stosowaniem nowych technologii.

Treść Porozumienia europejskich partnerów społecznych w sprawie cyfryzacji oraz więcej informacji o samym projekcie można znaleźć na stronie internetowej projektu:

<https://www.solidarnosc.org.pl/projekty-i-dokumenty/cyfryzacja-ryнку-pracy-projekt-efad/>

Uczestnicy drugiego spotkania GS otrzymali wszystkie przedstawione tam prezentacje, które stanowią jednocześnie część dokumentacji projektowej.

